

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Jn hoc opere haec cōtinentur || Noua translatio primi libri
geographiae C#[I].Ptolomaei: ... || Ioanne Venero
Nurenberge. interprete. || In eundem primum librum ...
argumēta ... || & annotationes ...**

Ptolemaeus, Claudius

Nürnberg, 1514

Reuerendissimo & illustrissimo domino Matheo [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-248672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-248672)

2

Reuerendissimo & Illustrissimo principi domino Matheo tituli sancti
angeli/diacono Cardinali Gurcen. Imperialis Maiestatis p Italiani so-
cum tenenti generali, Ioannes Verner Nurenbergen. perpetuam di-
cit foelicitatem.

Que meum animū ad philosophiā: bonarūq; artium studia: ac ad omne probitatis virtutisq; exer-
citium. Reuerēdissime dñe Illustrissime princeps: ab ineunte ætate inuitarunt incenderūtq;
res potissimū duæ sunt. ocii fuga: & vt mihi cœterisq; mortaliū: p virili parte prodessem. Quamq;
pfecto nō ignorem: omnes homines ita esse natura institutos: vt aspernent nolintq; a cuncta peni-
tus vacare actione. Humanū. namq; genus: semper cupit quippiam exercere operis: quo se foelix
beatumq; fieri: & esse arbitret. beatitudinis enim cupido mortalibus innata est vniuersis. Hanc au-
tem beatitudinē absq; actionū exercitio consequi valet nemo. Humanæ namq; operationes me-
diæ quodāmodo habēt rationē viæ: qua mortaliū genus ad sibi propositam pergit peruenitq; foel-
licitatem. Beatos em ac foelices se tunc maxime putant homines: si viuant vt velint: ea quoq; semp
agant & faciunt: quæ sibi cupitam & optatā afferunt in vita delectationē iocunditatemq;. Iccirco
aliquis mihi fortassis obiiciet. si hominū natura sic est formata & cōstituta: vt ab omni penitus actio-
ne vacare nequeat: Ocium igitur quæ operis vacatio est: nō erit res vlla. Huic ego respondeo: ge-
minas esse actiōes: quibus humanū genus beatum foelixq; se fieri & esse credit & putat: alteras qui-
dem virtutum: alteras vero viciōrū. Pari quoq; ratione duas esse hominū foelicitates: alteram ve-
ram: quæ ex virtutum parit actionibus. Alteram fucatā & falsam quæ ex viciis quærit. Quicumq;
igit virtuosus insudant actionibus: hi iure landant: ac vere foelices beatiq; existunt. Nam hominū
foelicitas in virtutum consistit actione: earum inquam virtutū quas: sacrosancta nos docet veraq;
Christi religio: in qua te: Reuerēdissime domine: deus optimus maximusq; haud mediocrem princi-
pem elegit & constituit. Huius deniq; sumæ religiōis: virtutes sunt præcipuæ. fides spes. charitas:
ex quibus tamq; tribus fontibus: reliquæ bonorū sanctorumq; morum: ac omnis probitatis eman-
nant atq; pficiunt virtutes. iusticia. prudētia. fortitudo. pietas. mansuetudo. humilitas. patientia
castitas. temperantia. modestia. constātia: & cœteræ id genus officiosæ actiones. His quicumq; stu-
dent: hi rectum ac verum arripiunt iter: quo ad summū maximūq; beatitudinis bonum pergunt
perueniūtq;. Qui aut spurcis viciō: inquinamētis sese fedant/ hos miseros. profligatos: ac infœ-
lices nemo non iudicabit. Qua em ratione: foelices eos beatosq; putabimus: qui cōmessationum.
ebrietatumq; intemperātia: ac omni libidinū immūditia: cunctorum deniq; portentis scelerum:
quali soli ventri fuissent procreati: corpora sua in breui perdunt: atq; ad momētaneū abire cogūt
interitum. Animas quoq; suas: ob spurca flagiciosaq; opera: perennibus flammarū incendiis per-
perpetuo cruciadas deuouent. Tales igit homines nō modo infœlices ac miseri: sed brutis animā
tibus: trucibusq; belluis longe deteriores merito censent. Gemina itaque hæ virtutū viciōrūq;
actiones: tamq; pittagoricū illud biuium esse videntur: in quo mortaliū genus constituit: posteaq;
bonorum malorūq; operum cognitionē & delectum habere cœperit. Decet igit quilibet hominū
Christi Iesu saluatoris nostri: fide ac religione sacramentisq; imbutū: tamq; alterū Herculem: pru-
denter vitata spretaq; viciōrū semita. viam alteram ingredi: quæ virtutum actionibus terenda est:
qua sola ad verā æternamq; beatitudinē introitus patet. Scelerum deniq; ac flagitiorum actiones
ocii sibi nomē iure optimo vēdicant. Quia mortaliū cuique fucata falsaq; sui beatitudine decepto:
non modo ad bene beateq; viuendū minime profunt: sed eum hominē: illis viciōrū monstris ob-
fessum & deditum destruunt. cōsumunt: atq; in nihilū cōuertunt. Quiuis em hominū scelera per-
peram ac frustra patrando: nihil credit agere: quod veræ ipsius beatitudini cōferat. Quicūq; igit
pagendis viciis suam nauant operam: ab omni nimirū vacare vident actione: atq; in ocio tempus
exigere. Ergo pessimū hoc ocium: vti potuissem declinare. omnino lōgissimeq; pfligare: a primis
fere: vt aiunt vnguiculis: philosophiæ: ac bonarū artium studiis me libētius addixi: huius præser-
tim philosophiæ: quæ machematica dicitur: mediāq; existit. inter naturalē & supnaturalē. Cōmu-
nionē em habet in materia cum naturali: cum supnaturali participās in eo: quoniā res eadem ita
considerant intelligunturq;: perinde fuissent a materia segregatæ. Hanc demū mathematicam di-
sciplinam: successiuus horis: quādo alia studia magis necessaria: ecclesiæq; ministeria: & ceremoniæ
quibus ante annos ferme sexdecim initiatus fueram: & ad scriptus id pmitterent: relaxandi potissi-
mū animi causa: declinandiq; illius scelestissimi ocii gratia versau didiciq;: disciplinæ huius: alle-
ctus præcipue delectatusq; veritate & certitudine. Ipsa em primū certitudinis gradum: inter cœtes-
ras obtinet humanas scientias. Ex primis namq; ac immediatis: atq; per se notis emanat initiis. quæ

se aliter habere perpetuo nequeant. Ex philosophiæ deniq; huius archiuis: aliquos reposui tractatus & libellos: mathematicæ tyronibus scitu iocundos: & meo quidem iudicio: ne dum viles verumetiam haud parum necessarios. Confido igitur: ni me fallat opinio: in illis opusculis studiosæ posteritati ostendi posse: soli mihi neq; me natum: neq; vixisse. sed erudite ituentuti: quæ mathematicæ disciplinæ cupida fuerit: haud mediocriter pfuisse. & reliquisse quippiâ operis: quo eiusdem disciplinæ nouicii professores: reperiant & habebût quæ tum a se: tum ab aliis multis diu fuerit desiderata. Harum deniq; lucubrationû mearû editione: in multû temporis spacium grauioremq; ætatem differre decreuerâ: nisi Ioannis Stabii summi Mathematici: ac historiographi domini nostri Imperatoris diui Maximiliani: multiplicibus amâttimifq; monitis & hortatibus superatus meipsum quoq; vicissem. Paucos igitur ante annos ecclesiasticis occupationibus magna in parte exoneratus cõstitui: tandem pro cõmuni mortalium vtilitate: mearû meditationû monumenta: ad publicum emittere conspectum: præcipue primû geographiæ Cl. Ptolomæi librû nouo interpretamento: & paraphrasi: argumentisq; ac annotationibus fere hoc anno a me explicatum: pro uocatus vetere eiusdem libri translatione: haud modicis: viciorum erratibus obscurata: ex qua nemo latine philosophantiû: græci mentê auctoris hætenus intelligere medullitus potuit. Quâ quâ hoc cœuo non desint: qui vetustam illam translationem a se fatis correctam emaculatamq; in quorundâ librariorû præfationibus palam iactent. Hi mea sententia in cassum temereq; gloriatur. veteris em translationis: cui tot adhærunt menda: quot pene verba inlunt: in singulis capitib; iidem correctores: singula vix vocabula cõmutarût. plerûq; ponentes pro inepta dictione: multo incõcinniorê. Nemo deniq; existimet ista me: de correctoribus illis scriptasse: quasi inuidiæ maieulolæta incitatum: voluisse illorû famæ seu opinionioni detrudere. Cõcedo em illis vtriusq; linguæ haud vulgarem peritiã. tribuo illis multiplicem bonarum artium cognitione. Ingenii acumen & alacritatê non adimo. & si quid aliud sibi in lfarum studiis vendicant/ nō repugno. At tamen notantur mathematicæ disciplinæ sufficientē operam non impendisse: hac si fatis iustructi eo extitissent tempore: quo prisæ huius elimationi translationis intenderant: multas eius falsas sententiã: ac græco prorsus auctori cõtrarias: nō ita intactas sub silentio præteriuissent. Tale quippiam primo in limine eiusdem trãlationis peritis occurrit lectoribus. Quandoquidem trãlatores isti suû interpretamentû sic inceperunt. Geographia est designatrix imitatio. At si græca verba enucleatius altiusq; explicentur: immo potius si verbum reddatur verbo: quod in mathematicis admodû est necessariû. Hoc interpretamentû melius sic inchoabit. Geographia imitatio est picturã: vti ego idem initium transtuleram. Græcus em auctor veluti prudentissimus philosophus/ volens a definitione suum opus ordiri: animaduertit geographiã: non fatis recte ac ad plenû posse dici picturã: quia ipsa geographia exterioribus tantû lineamētis ad extremos præturis prouinciisq; fines præscribēdos: vtitur. Ei tamen opus non esse pigmentorû ac colorû diuersitate: atq; omnimoda rerum & locorum similitudinis explicatione quibus consumata indiget pictura. Nimirum ipsam geographiam auctor media ductus opinione definiuit esse picturã imitationem: nobis in fine re volens: q; geographiæ substantia pëculatius considerata: eam pictura inferiorem esse. ac posse rectius appellari: picturæ imitatione: hoc est: formulam seu modum: qui pictura perfecta non est: non em rei modus ipsa res existit. Sequens deniq; auctoris sententia: qua in eodem capite Geographiã fecernit a chorographia fatis superque declarat: picturæ nomē hoc loco in Geographiæ definitione obmitti nō debere. Nam illic perspicuum fit. geographiã: quodãmodo picturã esse inchoatione: Chorographiã vero consumatã picturã. Illa em extrema vsurpat lineamenta: quib; tota rerû simulacra pictores imprimis inchoant: primûq; figurare consueuerunt. Hæc vero complectitur etiam interiores lineas: atq; colorum varietatē: quibus rerum imagines omnimode perficiunt. Præterea in eodem primo capite eiusdem primi geographiæ libri videmus eosdē trãslatores haud parû fuisse hallucinatos ita trãsferētes: vt cœlum scilicet ipsum natura se habeat cum veluti ambiens non ostendi possit: & reliqua vsq; ad finem eiusdem capituli: adeo inepta. obscura: & inuoluta existunt: vt delio naratore penitus indigeãt: veluti Socrates de Heracliti scriptis dicere solitus fuit. At eadem auctoris sententia: tam vere quam dilucide ex meo interpretamento atq; paraphrasi pateat: eruditorû mathematicæ lectorum iudicio relinquo. Hinc apertius liquet auctore prisæ translationis/ eiusq; nouissimos emaculatores. tanta somnolentia: tantoq; mentis fuisse stupore captos: vt interpretarentur cœlum nos ambiens nobis non ostendi posse. Quam sententiã: ne dum menti græci auctoris: verumetiã trimi assertionibus infantuli repugnare perspicuum est. O egregios trãslatores: negare cœlum nobis ostēdi posse: quod nemo alius/ nisi capituli negaret infani. Cum cœlum super nos quotidie circûgyretur: ipsiusq; maiore partem: nemo non cernere

*Prisæ definitio
nis Geographiæ ex
pluratio*

queat: nisi vel oculis captus: aut sua lumina sponte præstringēs. Esto etiā q̄ græcus ille archetyp⁹: ex
 quo vet⁹ illa trāllatio versa fuit: negationē cōtinuerit. Potuit ne interpret adeo vecors esse: vt nō cō
 sideraret negationē illā fuisse sup vacancā/veroq̄ auctoris sensui plurimū obfatare. At hui⁹ error
 nihil magis in causa fuit: si veritas p̄pensius discutiāt: quā mathematicæ inscicia in ipso interprete
 Græcorū nanq̄ libri sup mathematicis præsertim disciplinis non facile patiunt: se in aliā linguā p
 sentētiā ac sūmatim trāfferri: ab eo præsertim trāllatore: q̄ earundē disciplinaꝝ experts extiterit: sit
 aliogn vtriusq̄ linguæ quantūcūq̄ doctus. Parium deniq̄ erratū p̄ plures in eadē prisca cōperio
 trāductiōe: ita vt verbo verbū/sensūq̄ sensui rarissime quadret. multa insup obmissa: pleraq̄ etiā
 inueni temere addita: plixus etiā auctoris græci sensus: p̄paucis a vetere trāllatore mltoties expli
 catus fuit: atq̄ adeo obscuris verbis vt neutiquā intelligi possit: qd̄ sibi tali ofonis contextu latinus
 velit interpret. Sed oēs hos antiqui trāllatoris erratus/nūc p̄sequi nō est præsentis instituti. Nam
 id immēti foret laboris: & iidem errat⁹ inter legendū hāc meā trāllationē/ eiusq̄ paraphrasim atq̄
 argumēta & annotatiōes: cuiuslibet lectorū diligēter reuoluēt: atq̄ cū illa vetusta trāllatione cōferēt
 vltro prodent. Similibus quoq̄ mendis lapsus sepius inuenio nouissimū elementorū. Euclidis
 interpretem potissimū in trigesimalona p̄positiōe/ vndecimi libri/ eorundē elementorū. Hanc p̄
 positionē interpret ita conuertit: Si parallelepipedum eorum quæ ex opposito planorū bifariam
 secuerint: extensumq̄ fuerit p̄ sectiones solidum: cōmunis ipsorū solidorū sectio: & solidi paralle
 pipedi dimetiens bifariam se adinuicē dispescent. Quā insulsa: quāq̄ inepta sit huius trāllatio p̄
 positiōis quisq̄ lector facile iudicabit: in geometria vel mediocriter instructus. Quomodo enim
 quæ ex opposito sunt latera ipsum solidum parallelepipedū secare poterint: aut qualiter p̄ sectiōes
 solidum extendet: qualiter deniq̄ fieri poterit: quod interpret asserit: vt solidum secetur a solido.
 Talis solidorū sectio: in correctis saltem: ac iustis geometrarū voluminibus nusquam legit. Meras
 igi⁹ nugas in eadē p̄positione trāllator fuerat interpretatus. Ego vero arbitror eandē p̄positionē
 hoc potius verborū ordine ac cōtextu cōverti debere. Si solidi parallelepipedi: eorū quæ ex oppo
 sito planorum latera bifariam secantur: extensa q̄ fuerint per sectiones plana: cōmunis ipsorū pla
 norum sectio: & solidi parallelepipedi dimetiens bifariam se adinuicem dispescent. Quod autē hāc
 p̄positio ita & nō aliter transferri comode possit & debeat: eius demōstratiōis enarratio manifeste
 ostēdit. Referam aliū eiusdem interpretis errorē: libro cōmissum decimoquarto/ p̄positiōe quin
 ta earundē elementorū sub ea parte: in qua Hypsicles demonstrauit inclinationes planorū quinq̄
 corporū regulariū: vbi sup inclinatione octahedri planorū idem interpret p̄ quaternario nume
 ro posuit d. l. f. a. m. & p̄ ternario l. f. a. m. c. sic dicens. Qd̄ autē ex d. a. ad id qd̄ ex d. f. rationē habet sicut
 in præcedēti dictum est: quā d. ad c. cum trāllator dixisse debuit: quā quatuor. ad tria. Non tamē
 dubito eundem Euclidis interpretem alioqui fuisse: velut hāc fert ætas: vtriusq̄ lingue doctissimū.
 at geometriæ: vt cum venia sua sic dicā: nō satis eruditū. Deniq̄ hoc in loco lōge plura eiusdē ele
 mentorū nouæ trāllatiōis vicia in mediū possem adducere: si præfationis hui⁹ modus id toleraret
 Et si eiusdē trāllatiōis vicia & errat⁹ p̄ cōi rei litterarie incremēto: pleniore quodā tractatu i lucē p̄
 ferre non decreuissem. Hmōi demū menda transeunter adnotauit: vt quicūq̄ bonarū artium studiis
 dediti: plane valeāt intelligere: neminē quilibet artes ex alia in linguā aliā. vere ac cōgruēter trā
 ferre posse: nisi earundē artium: quas molit traducere p̄fectam calleat cognitionē. Egre nanq̄ fieri
 poterit: vt archetypus ille: ex quo ipsa fit trāllatio: sit vsq̄ adeo tersus & emunctus: vt quibsdā aliqñ
 viciis nō fuerit deprauat⁹. Id interpret p̄fecto discernere nō pōt. nisi ei⁹: quā trāffert artis cōsūma
 tā teneat peritiā. Hinc etiā liquet: erraticas illas: & duras: tenebrosasq̄ trāllatiōes: in mathematicis
 præcipue disciplinis exortas fuisse: quibus latinā philosophiā pene cunctā cernimus obfuscatam.

Hoc deniq̄ primi libri geographiæ Cl. Ptolomæi recēs interpretamentū: eiusq̄ paraphrasticam
 enarrationē: argumēta quoq̄ & annotatiōes. noi tuo: præclarissime antistes: nimirū dedicare cōse
 crareq̄/ cōstitui/ cui⁹ prudētia/ & cōsiliis sacri Hromani Imperii pax & salus/ maxia in parte guber
 nant/ augent & administrant. Qui in dei optimi maximiq̄ ecclia/ maximū es columē/ ac summā
 pene affecut⁹ dignitatē. Qui deniq̄ ob admirandā prudentiā tuā/ tuiq̄ animi moderationē. sūmā
 quoq̄ integritatē diuo Maximiliano Impatori nro/ nō immerito charissim⁹ habetis. Neq̄ iam di
 cēdi locus est. q̄ Hromanus maximusq̄ pōtifex Leo decimus/ nō minori amoris beneuolētia tuā
 p̄sequit dignationē/ qui supiore anno/ cū apud eū Impatoris causa/ legatiōis munere fungebatur/
 te in ordinē sacri senatus/ scē Hromanæ ecclie redegit/ rubri illius diadematis insignib⁹ exornās.
 Hoc igi⁹ opusculū a seruuulo tuo lucubrattū/ ac dñatiōi tuæ cōsecratū. Maxime princeps. hylari ac
 cipe vultu/ vt tuis auspiciis/ & auctoritate/ q̄ apud oēs sūma est/ in lucē abeat publicā. Ipsiusq̄ lectio
 maximū eis afferat cōmodū/ qui eiusdē primi libri geographiæ Cl. Ptolomei plenariā assequi cur

*Capitulum libro 3. =
 huius viciis*

pian/&velint habere intelligentiam. Vale Antistitum decus ornatissimum, Ex Nurenberga Anno domini Millefimoquingentesimo decimo quarto.

Ioannis Veneri Nurenbergensi. recens interpretamentum
in Primum librum Geographiae Cl. Ptolomaei.

CLAVDII PTOLOMAEI GEOGRAPHICAE INSTITVTIONIS
LIBRO PRIMO HAEC INSVNT.

- i Quo differt geographia a chorographia.
- ii Quae oporteat subiicere ad geographiam.
- iii Qualiter ex stadiasmo, id est. stadiorū numero existentis directae distantiae / & si non subter eundē meridianū fuerit / ambit⁹ terrae stadiasmos, id est. stadiorū multitudo sumat / & ecōtra.
- iv Qd oporteat ea / q̄ ex apparētib⁹ sunt obseruata p̄supponere eis q̄ ex peragratiōis historia
- v Qd propinquieribus historiarū adhaerētū est / propter eas in terra s̄m tempus mutatiōes
- vi De ea sc̄dm Marinū geographica institutione.
- vii Rectificatio ipsius s̄m Marinū Latitudinis cognitae terrae distantiae / ab apparentibus.
- viii Eadem rectificatio a profectiōibus s̄m itinera.
- ix Eadem rectificatio ab s̄m nauigationem profectiōibus.
- x Qd nō oporteat aethiōpas meridionaliores subiicere opposito parallelo / eius p̄ meroen.
- xi De in longitudinem orbis a Marino non decenter excogitatis.
- xii Rectificatio ab itinerum profectiōibus longitudinis cognitae terrae.
- xiii Eadem rectificatio ab s̄m nauigationem profectiōibus.
- xiiii De ea ab aurea chersoneso in Catigera nauigatione.
- xv De his in particulari expositione Marino dissentientibus.
- xvi Qd praeteriuerant eum aliqua s̄m praeturarum definitiones.
- xvii De ipsis dissentientibus ad ea quae nostri aevi produnt historiae.
- xviii De Marini syntaxeon, id est. coordinationum ad descriptionem orbis ineptitudine.
- xix De ea s̄m nos institutionis promptitudine ad descriptionem.
- xx De asymmetria, id est. inconcinna mensuratione ipsius s̄m Marinū geographicae tabulae.
- xxi Quae oporteat seruare in ea super plano fienda descriptione.
- xxii Qualiter oporteat orbem in sphaera describere.
- xxiii Expositio imponendorum descriptioni meridianorū & parallelorum.
- xxiiii Introductio seu sciētia ad in plano / orbis cōmēsuratibiler sphaerice positiōi descriptionē.